

75 років споживає ліків в 10 разів більше, ніж у віці 25-50 років) [8, 73]. Держава намагається тримати цю сферу під своїм контролем в усіх країнах світу через такі причини: а) складність та велика відповідальність питань лікування людей; б) потрібність медичних послуг всьому населенню незалежно від доходів; в) соціальний характер медичних послуг, які мають побічний ефект (краще здоров'я людей – вища продуктивність праці – вищий рівень економічного розвитку країни). Розвинуті країни світу виділяють на сферу охорони здоров'я від 6-7% ВВП (Італія, Велика Британія) до 11,2% (США), в Україні – 2,6%. У світі є різний підхід до ступеню державного фінансування цієї галузі. Так, в США існує система державного фінансування медичних послуг, але приватного їх надавання; у Великій Британії – державне фінансування і надавання (через National Health Service); у Канаді і Росії – система обов'язкового медичного страхування; в ФРН – децентралізовані медичні фонди (в кожній з земель). Кожна з них має свої переваги та недоліки. Приміром, американці не дуже задоволені своєю системою охорони здоров'я, на яку призначається найбільший відсоток ВВП з усіх країн світу, але показники тривалості життя, смертності новонароджених, кількості лікарів на 1000 населення є гіршими, ніж у сусідів по групі високо розвинутих країн, зокрема Японії, Швеції, Франції та ін.

Висновок. Наведені світові особливості аналізу та шляхів вирішення соціальних проблем, на нашу думку, слід врахувати в питаннях реформування соціальної сфери України, які стоять нині на порядку денному прискорення соціально-економічного розвитку нашої держави та її інтеграції у європейські та світові соціальні та економічні структури.

Література:

1. Олійник Я. Актуальні завдання соціальної географії // Матеріали міжнародного наукового семінару „Львівська суспільно-географічна школа у національному та європейському вимірах”. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – С. 93-98.
2. Немець Л., Немець К. Проблеми України та стратегічні завдання соціальної географії // Матеріали міжнародного наукового семінару „Львівська суспільно-географічна школа у національному та європейському вимірах”. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – С. 99-109.
3. Шевчук Л. Сучасні географічні дослідження соціальних процесів в регіонах // Матеріали міжнародного наукового семінару „Львівська суспільно-географічна школа у національному та європейському вимірах”. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – С. 246-252.
4. Смирнов І.Г. Соціальні товари та соціальні проблеми в сучасному світі // Социально-экономические аспекты промышленной политики. Экономика и социология труда, менеджмент персонала: Сборник научных трудов. – Т.4, ч. II / НАН Украины. Институт экономики промышленности. – Донецк. 2003. – С. 373-378.
5. Spencer M.H., Amos O.M., Jr. Contemporary Economics – N.Y., 2000. – 1114 p.
6. Social Indicators of Development, 2002 / The World Bank, Washington, 2003. – 396 p.
7. World Tables, 2002 / The World Bank, Washington, 2003. – 485 p.
8. Understanding the Social Effects of Policy Reform / The World Bank, Washington, 2003. – 223 p.

Summary:

Shown peculiarities of human geography analyses and* ways of solving of world social problems. Presented social goods' essence and structure as well as essence of Public Choice as the newest direction of social problems' investigation. Discovered regional features of main world social problems like pension problem, poverty problem and healthcare problem.

УДК 911.3:30:330.59

Тетяна ТАГАН

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ

Одна з важливих проблем людства – територіальна диференціація рівня життя населення, яка обумовлює появу територіальної нерівності. На даному етапі для України характерний цілий ряд соціальних і економічних проблем, що викликають погіршення і значну територіальну диференціацію рівня життя населення. Навіть через 14 років після розпаду СРСР, рівень життя населення України залишається у край низьким, а його територіальні відмінності високими. У зв'язку з цим,

виникла необхідність вивчення і пом'якшення масштабів територіальних відмінностей рівня соціально-економічного розвитку регіонів.

Термін «територіальна справедливість» було введено в науковий обіг в 1968 році англійським географом Б. Дейвісом [1]. Вивчення проблеми «територіальної несправедливості» знаходиться на стику з соціологією і економікою, проте, географія виводить проблеми справедливості, нерівності, рівня життя в територіальну площину. Наприклад, поняття «справедливість» (з погляду соціології) – це рівність громадян в розподілі якогось обмеженого ресурсу. А поняття «нерівність» – це умови, при яких люди мають нерівний доступ до різних благ. «Територіальна несправедливість» може розглядатися як явище недоотримання людьми елементарних життєво важливих послуг і благ унаслідок їх просторової *недоступності*. *Всі люди, що проживають* в різних частинах країни, повинні мати рівне право задовольняти насущні потреби і першорядні потреби – освіта, охорона здоров'я, незалежно від вартості цих видів послуг [1]. Інакше, люди мають не однакою можливість реалізації себе в житті.

Територіальні відмінності в рівні розвитку економіки і якості життя існують не тільки між країнами, але і усередині кожної з них, навіть найменшої, а збіг економічної регіональної нерівності з політичними, релігійними, етнічними *відмінностями несе загрозу територіальній цілісності країни*.

Пояснення вимагають також поняття «рівень життя» і «спосіб життя». Ці два поняття є складовими частинами складнішого – «якість життя». Саме відмінності в якості життя обумовлюють появу територіальної нерівності.

До теперішнього часу однозначного розуміння вченими поняття «рівень життя» немає. Залежно від цілей і задач дослідження воно трактується по-різному. Проте, найприйнятнішим, на наш погляд, є визначення представлене в Демографічному енциклопедичному словнику, де під рівнем життя розуміється соціально-економічна категорія, що характеризує рівень і ступінь задоволення матеріальних, духовних і соціальних потреб населення країни або окремої території [2].

Для визначення дійсного рівня життя необхідно прослідити зміну, провести регіональне порівняння і виявити, наскільки фактичний рівень життя співпадає з рівнем розвитку потреб населення в регіоні.

Ковальов С.А розуміє під рівнем життя споживацьку частину більш широкого поняття «умови життя» [3]. В дану категорію він включає вплив природного середовища: прямий, фізіологічний і опосередкований. Умови життя, у свою чергу, реалізуються в способі життя населення.

«Спосіб життя» – стабільні, типові для історично конкретних соціальних відносин форми групової, а також індивідуальної життєвої діяльності людей [2]. Формується він як результат сукупного впливу на людину соціально-економічних відносин, суспільного устрою, культури, навколишнього середовища в тому або іншому суспільстві.

У свою чергу, спосіб життя робить активний вплив на економічні і соціально-політичні процеси в суспільстві.

Важливість цієї категорії велика, оскільки знаходить віддзеркалення в певній поведінці людини, у тому числі його поведінці демографічній, що включає репродуктивну поведінку, відношення до здоров'я, отримання освіти, професійній підготовці, до сім'ї і шлюбу, міграційна поведінка. Також спосіб життя впливає на життєві цілі людини, матеріальні і духовні інтереси та методи їх реалізації в праці, творчості, на споживання матеріальних і духовних благ; на пріоритети, які він віддає тим або іншим цінностям, благам, формам поведінки.

Звідси витікає, що спосіб життя визначає існуючі в суспільстві соціальні відмінності: між класами і соціальними шарами, між містом і селом, працівниками розумової і фізичної праці. Так, соціально-економічні, культурні, природно-природні відмінності, що історично склалися, між містом і селом, формують особливості способу життя міського і сільського населення (специфіка видів діяльності, ритму життя, форма спілкування і побуту людей, особливості демографічних процесів, споживання і ін.) [2].

Як вже згадувалося, «якість життя» є результуючим поняттям по відношенню до значення, що вкладається в терміни «рівень життя» і «спосіб життя». В сучасних джерелах [4], акцент ставиться на те, що якість життя – це суб'єктивна оцінка ступені задоволення матеріальних і духовних потреб людей, що включає наступну параметричну структуру: якість життєдіяльності; якість умов мешкання; якість середовища; якість комунікаційного забезпечення.

Особливість цього показника полягає в тому, що це поняття інтегроване, і багато чинників, які воно включає, не піддаються оцінці.

Співвідношення даних категорій показано на рис.1.

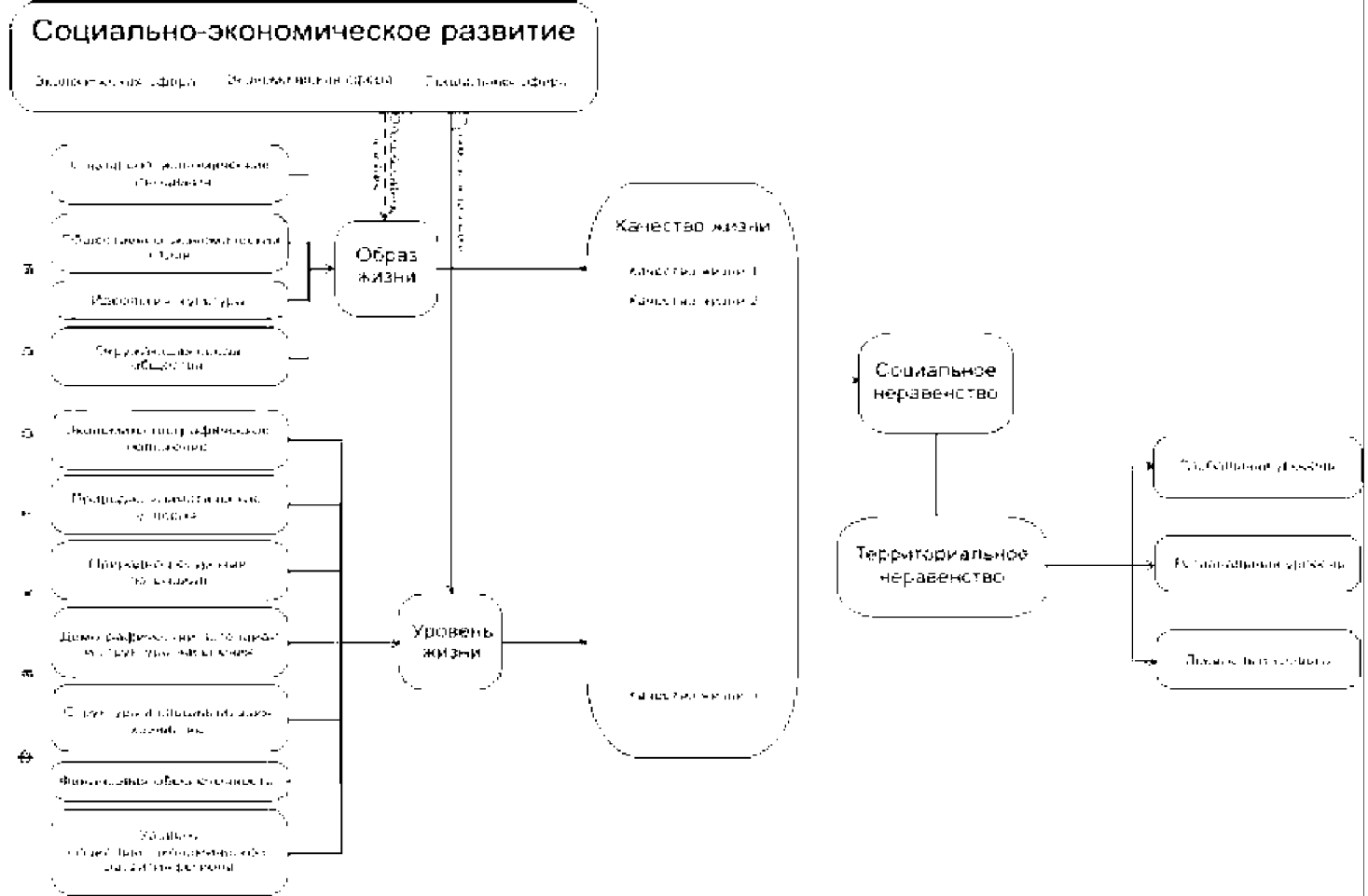

Рис.1 Співвідношення категорій, що характеризують територіальну нерівність (розроблено Таган Т. О.)

Зв'язаний аналіз цих категорій показує, що саме регіональні відмінності якості життя населення обумовлюють появу проблеми територіальної несправедливості. Унаслідок того, що саме цей показник всесторонньо характеризує ступінь розвитку і повноту задоволення всього комплексу потреб і інтересів людей. Територіальна нерівність виявляється на наступних рівнях: глобальному (між континентами і регіонами), регіональному (між державами і їх групами), локальному (усередині держав і регіонів).

При вивченні рівня життя населення виділяються і різні показники, що його характеризують.

Наприклад, в міжнародній статистиці ООН з 1978 р. використовуються наступні 12 груп показників рівня життя: 1) народжуваність, смертність і інші демографічні характеристики населення; 2) санітарно-гігієнічні умови життя; 3) споживання продовольчих товарів; 4) житлові умови; 5) освіта і культура; 6) умови праці і зайнятість; 7) доходи і витрати населення; 8) вартість життя і споживацькі ціни; 9) транспортні засоби; 10) організація відпочинку; 11) соціальне забезпечення; 12) свобода людини.

Якнайповніша група показників, описана Тікуновим В.С. [5], включає 41 показник, що оцінює рівень здоров'я населення, рівень охорони здоров'я, рівень доходів населення, міграційну ситуацію і ситуацію з біженцями, безробіття, рівень освіти, соціальну інфраструктуру, кримінальну обстановку, розподіл національного доходу.

Разом з обліково-статистичними показниками оцінки рівня життя, широко використовуються і параметричні індикатори (коефіцієнт Джіні і крива Лоренцо).

Крива Лоренца – має перш за все ілюстративне значення. Вона показує розподіл сумарних доходів між їх одержувачами. Її побудова полягає у передачі співвідношення частки національного доходу, який одержує група людей і її частки в населенні країни (коефіцієнт переваги). Такий графік показує рівень нерівності: чим більше відхилення реальної лінії розподілу доходів від ідеальної, тим більше нерівність. Для кількісної оцінки нерівності в розподілі доходів використовують коефіцієнт Джіні, що характеризує нерівність доходів через величину площі між лініями реального та ідеального розподілу доходів. Якщо всі крапки на графіку знаходяться на лінії абсолютної рівності доходів, це означає відсутність концентрації доходів в руках якої-небудь групи населення, чого в реальному житті не буває. Абсолютна нерівність – випадок гіпотетичний.

Крім того, визначити територіальну нерівність можна, вивчивши рівень життя різних регіонів. Існують різні методики визначення рівня життя населення. Частіше всього в них використовується оцінка в балах. Наприклад, методика розрахунку рівня життя за А.А.Долініним дозволяє провести угруповання регіонів по показниках рівня життя населення.

Створення універсальної системи показників проблематичне. Для кожного конкретного дослідження, залежно від його цілей і задач, а також регіону, що вивчається, буде характерний специфічний набір показників.

Більшість країн розробляє і проводить певну державну регіональну політику, мета якої – забезпечення рівних умов соціально-економічного розвитку всіх регіонів, аналіз рівності – нерівності розвитку окремих територій і міст, попередження можливої соціально-економічної напруги, обумовленої значною соціально-економічною нерівністю регіонів. Як правило, цілі регіональної політики (РП) не економічні, а соціальні, вона орієнтована на допомогу «гіршим». Стимулююча політика припускає інфраструктурну і інформаційну підготовку території для нових видів діяльності. Компенсуюча політика використовує ті ж самі засоби для пом'якшення соціальних і екологічних наслідків економічного розвитку. Вона направлена на компенсацію соціально-географічних нерівностей [1].

Рішення проблеми територіальної несправедливості не є задачею суспільної географії. Її роль полягає у визначенні глибини цієї проблеми, чинників, що найбільш сильно на неї впливають. Виявлення територій, що розрізняються за рівнем розвитку, і, як результат, відбір регіонів потребуючих в підтримці, – важлива задача, соціально-економічної географії. Саме ця наука покликана надати органам управління комплексну базу даних, що дозволяє в динаміці і територіально прослідити проблему територіальної несправедливості, для вироблення механізму її обґрунтованого рішення.

Література:

1. Холина В.Н. География человеческой деятельности: экономика, культура, политика: Учебник для 10-11 классов школ с углубленным изучением гуманитарных предметов. – М.: просвещение, 1995. – 320с
2. Демографический энциклопедический словарь/ Ред. кол.: Валенстей Д.И. и др. – М.: Сов. Энциклопедия, 1985. – 608с.
3. Ковалев С.А. Избранные труды. – Смоленск: «Ойкумена», 2003. – 438с
4. Политика доходов и качество жизни населения / Под ред. Н.А. Горелова. – СПб.: Питер, 2003. – 653с.
5. Тикунов В.С. Классификации в географии: ренессанс или увядание? (опыт формальных классификаций). – М. – Смоленск: Изд-во СГУ, 1997. – 367с

Summary:

Theoretical information on the problem of territorial inequality is analyzed. The main notions characterizing territorial inequality, such as the “living standard” and quality of life are considered. The way of territorial inequality softening is outlined.

УДК 911.3

Людмила НЕМЕЦЬ, Ганна БАРКОВА, Олена ТКАЧЕНКО

СФЕРА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СУСПІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ (ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ)

Актуальність проблеми. Конституцією України та Основами законодавства України про охорону здоров'я гарантовано всім громадянам право на охорону здоров'я та необхідну медичну допомогу. Здійснюватися це має завдяки державного фінансування соціально-економічних, оздоровчо-профілактичних, медико-санітарних заходів та програм, а також створення відповідних умов для розвитку ефективного і доступного всім верстам населення медичного обслуговування, формування оптимальної мережі закладів охорони здоров'я, надання гарантованого обсягу безоплатної медичної допомоги, сприяння розвитку закладів сфери охорони здоров'я всіх форм власності тощо. Проте розбудова українського демократичного суспільства відбувається досить складно в умовах формування ринкових механізмів, складних трансформацій в політичній, соціально-економічній сферах, а тому сфера охорони здоров'я як і інші галузі сфери послуг переживає досить складний період і потребує не лише покращення бюджетного фінансування, а й